

PRŪSIJOS KRONIKA (1583)

Pirmoji knyga

[...]

Po to Brutenis (*Bruteno*) ir Vaidevutis (*Widewuto*) susikvietė visus protingiausius, bet, rašo ponas Kristijonas, jam nežinoma, kokia dingstimi, – galbūt jie bijojo, kad jų neužpultų jų kaimynai mozūrai, ir todėl norėjo bendrai pasitarti, kaip to išvengti, o gal buvo kita priežastis. Tačiau šiame susirinkime viskas pakrypo taip, kad jie panoro iš savo tarpo turėti vyriausiąjį, ir visi nusprendė, kad Brutenis (*Bruteno*) turi būti karaliumi. Tačiau Brutenis (*Bruteno*) paprašė jam atleisti ir pasakė, kad jis yra pasižadėjęs visą gyvenimą tarnauti savo visagaliams dievams atnašaudamas ar kitaip tinkamai juos pagerbdamas. Todėl jis niekaip negalys ir neturys teisės taip padaryti [=priimti žmonių valią], bet čia esąs jo brolis Vaidevutis (*Widewuto*), drąsus vyras ir geras patarėjas: „Jį aš jums siūlau, priimkite jį karaliumi, jis mokės jus protingai ir teisingai valdyti, ir jei kas nors kur nors prieš jus stotų kaip priešai, jis jokių būdu neleis atimti nei jūsų gyvybės, nei laisvės, nei žemės, nei turto ir su jūsų pagalba drąsiai jiems priešinsis. Jis jus išvaduos nuo gresiančių bėdų ir su jūsų pagalba nukreips baisių piktadarysčių galią, o aš prieš mūsų dievus pasiliksiu nuolatinis jūsų pasiuntinys ir tarnas. Viską, ką tik iš jų išgirsiu, pasakysiu ir atskleisiu jums, aš tai jums ištikimai prižaduo. Bet kokioje tarnyboje ar pareigose būsiu jums didesnė paguoda garbindamas mūsų mieluosius dievus negu kovodamas su pasaulietiškais priešais.“ Juos sujaudino šie ir panašūs Brutenio (*Bruteni*) žodžiai, ir jie sutartinai išrinko karaliumi Vaidevutį (*Widewute*), kurį tuoj pat pagal savo būdą vainikavo.

Po karūnavimo Vaidevutis (*Widewutto*) su visais susirinkusiais Brutenį (*Bruteno*) paskyrė visų aukščiausiu viešpačiu, taigi be jo žinios ir sutikimo niekas negalėjo pradėti ir daryti jokių didelių, svarbių ar mažų reikalų, visi turėjo jo klausyti, neprieštaraudami jam paklusti, ne kitaip kaip patiems dievams. Kadangi jis jiems sakė pranešias, ko dievai iš jų norės, kad jie darytų ar nedarytų, jie dėl to jį pavadino Krivių krivaičiu (*Kriuo Kirwaito*), – tai yra aukščiausiu viešpačiu po dievo. Taigi visi nusprendė, kad jie niekam netarnaus ir neduos dovanų, t. y. nemokės duoklės ir neatlikinės jokių priverstinių darbų, tačiau bus laisvi ir klausys vien tik savo dievų ir jiems atnašaus deramas aukas.

Po to Vaidevutis (*Widewuto*) tarp Krono ir Hailibo pastatė pilį, kurią pavadino *Naito*, šį pavadinimą vokiečiai pakeitė į *Neidenburgk*. Kai dabar abu, Krivių krivaitis (*Kriuo Kirwaito*) ir karalius, buvo išrinkti iš skandų tarpo ir patvirtinti, skandai pradėjo didžiuliotis, o ypač dar dėl to, kad jie mokėjo skaityti ir rašyti, savo papročiais buvo pranašesni, taip pat ir karo reikaluose buvo gudresni ir labiau įgudę negu čia rastieji ulmigerai, kurie buvo gana paprasti, naivūs ir kvailoki žmonės, taigi jie nieko nežinojo nei apie raštą, nei apie karo reikalus. Todėl ilgainiui skandai pradėjo vietinius gyventojus niekinti, jie įsivaizdavo esą kilmingesni ir geresni už anuos. Iš pradžių jie anuos pripratino dirbti draugiškai paprašydami, duodami dovanas ar vaišindami midumi, ir anie padėdavo jiems supilti kalvas ir kalnus, ant kurių jie pagal įpratimą statydavosi namus, o dabar jie norėjo to siekti prievarta ir mušimu, taigi juos norėjo turėti tarnais ar valdiniais, todėl tarp jų nebeliko sutarimo, ypač anie įsivardavo prigėrę midaus. Vietiniai krašto žmonės nenorėjo niekaip būti žeminami, verčiami dirbti, nenorėjo būti skandų tarnais, nors ir buvo fiziškai už juos stipresni ir geriau galėdavo pakelti darbą. Dėl tokių vaidų ir barnių galiausiai atsitiko taip, kad ulmigerai, labai sielvartaujantys dėl jiems skandų dažnai rodomos neapykantos ir prievartos, sukilo, užpuolė pasipūtusius atvykėlius, sudegino daugiau nei šimtą jų sodybų su visais ten buvusiais žmonėmis, kad niekas iš ten negalėjo pabėgti, – vargšai kvaili žmonės buvo tokiame pražūtingame paklydime, kad nesuprato padarę blogą, nužudę ar užmušę, kadangi jie jų nežudė savo rankomis.

Šitą maištą karalius Vaidevutis (*Widewuto*) labai norėjo numalšinti ir išvengti tolesnių nelaimių, bet pamatė, kad šie primityvūs, nevaldomi ir įniršę žmonės nelabai jo klausė, todėl su savo broliu kriviu (*Kriven*) nutarė juos suvaldyti gąsdindamas dievais. Krivių krivaitis (*Kriuo Kirwaito*) ir Vaidevutis (*Widewutte*) paskyrė dieną visiems pasirodyti prie Honedos, dabar Baigos, pilies, kur jie paklusniai ir susirinko. Tačiau iš pradžių sunkiai sekėsi vienyti šiuos nesupratingus ir vienus ant kitų įtūžusius žmones, kol jie sutiko gyventi taikiai, būti vieningi ir vieni kitus mylėti. Viskas buvo taip sutvarkyta, kad nė vienas neturėjo kito prieš jo valią nei niekinti, nei versti dirbti, nei ką kita daryti. Bet jeigu kam nors buvo reikalinga kieno nors pagalba, jis galėjo ją gauti draugiškai paprašydamas ar ką nors dovanodamas, ar dar koku nors panašiu būdu, ir ja mėgautis. Abiejose pusėse kilmingaisiais turi būti laikomi tie, kurie kilmingais poelgiais pasirodys to verti, pavyzdžiui, turės tokius gerus ir greitus žirgus, kad su jais aplenkis kitus arba bus įgudę karo dalykuose. Karalius nurodė jiems ir daugiau būdų, kaip kiekvienam tapti kilminguoju. Kiekvienas, kuris kitų atžvilgiu elgsis gerai, bus kilmingųjų gerbiamas. Bet pasiliko tokia skirtybė: skandų vardai baigdavosi raide -o, o ulmiganų – raide -s.

Dėl jau minėtų dalykų abiem pusėms sutikus, buvo sugalvota dar daugiau būdų išlaikyti žmones vieningus. Pakalbėjęs susirinkimo pradžioje apie susivienijimą, Krivių krivaitis (*Kriuo Kirwaito*) po to pasakė žmonėms ilgą kalbą apie jų visagalių dievų valią, kaip juos gerbti ir garbinti ir kad jiems nesą nieko maloniau, kaip tik kad žmonės vieni kitus mylėtų, gerbtų ir būtų vieni kitiems draugiški. Dievai, būdami geri tiems, kurie juos gerbia ir garbina, kankinimais, baime ir sunkiomis bausmėmis persekios tuos, kurie juos paniekins ir nevykdys jų įsakymų. Taigi ir tuos, kurie sąmoningai kenkia savo draugams ir juos įvairiais būdais tvirkina, didžiausiomis bausmėmis ir persekiojimais baus. Kadangi šiuos ir kitus panašius perspėjimus Krivių krivaitis (*Kriuo Kirwaito*) dažnai kartojo savo apeigose, kad palenktų į savo pusę primityvius ir sunkaus būdo žmones, jis jiems jau iš pat pradžių taip pateikė jų įstatymą, – įsakymą apie gilią dievų pagarbą:

Pirmiausia norime, kad niekas be Krivių krivaičio (*Kriuen Kiwaito*) nesimelstų mūsų dievams. Nė vienas neturi teisės iš svetimų kraštų parsigabenti dievo. Mūsų aukščiausieji dievai turi būti Patrimpas (*Potrimpo*), Perkūnas (*Perkuno*) ir Patulas (*Pathello*), nes jie mums davė šią šalį ir duos mums dar daugiau. [...]

Vertė Sigitas Plaušinitis